

24-TO'PLAM

**Ta'limda raqamli texnologiyalarni
tadbiq etishning zamonaviy
tendensiyalari va rivojlanish omillari**

ILMIY KONFERENSIYA

**Digital technologies in education
modern application
trends and development factors**

SCIENTIFIC CONFERENCE

2023

«Ta'limda raqamli texnologiyalarni tadbiiq etishning zamonaviy tendensiyalari va rivojlanish omillari» mavzusidagi Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy, masofaviy konferensiya materiallari (27 yanvar 2022 yil) – T.: Rishton XTB 2022

Ilmiy-amaliy, masofaviy konferensiyasi materiallari to'plamida Respublikamiz o'qituvchilari, soha mutaxasislari, ilmiy tadqiqotchilar, magistrlar, talabalarning ilmiy maqolalari o'rin olgan.

Taqrizchilar:

M.J. Saidova – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

I.S. Mirzarahimova – Farg'ona viloyati xalq ta'limi boshqarmasi Rishton tumani XTB mudiri

Muharrir:

A.B. Vahobov – “Ustozlar uchun” respublika pedagoglar jurnali tahririyati rahbari

Tashkilotchilar:

Inobatxot Mirzaraximova – Rishton tuman XTB mudiri

Umida Barzieva – Farg'ona viloyat xalq ta'limi boshqarma metodisti

Tursunxo'ja Abduraxmonov – Rishton tumani Faxriylar kengashi Raisi

Erkinjon Abdullaev – Rishton tumani Kasaba uyushmasi raisi

Mohinur Saidova – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Sharifaxon Xakimova – Farg'ona tumani 4-maktab matematika fani o'qituvchisi

Adxamjon Vahobov – “Ustozlar uchun” respublika pedagoglar jurnali rahbari

To'plamda nashr etilgan maqola va tezislardagi ma'lumotlarning haqqoniyligiga mualliflar mas'uldirlar.

Ushbu to'plam Farg'ona viloyati xalq ta'limi boshqarmasi Rishton tumani XTB kengashining 2022 yil 27 yanvardagi 12-sonli qarori bilan nashrga tavsiya etilgan.

KASBIY KOMPETENSIYALAR VA ULARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.

Imomova Shafolat Mahmudovna

*Buxoro davlat universiteti Amaliy matematika va dasturlash texnologiyalari kafedrası
dotsenti (sh.m.imomova@buxdu.uz).*

Rezyume. Maqolada kompetentlik, kasbiy kompetensiya va kasbiy kompetensiyalarning o'ziga xos xususiyatlari haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: kompetentlik, kasbiy kompetensiya, ijtimoiy kompetentlik, maxsus kompetentlik, psixologik kompetentlik, metodik kompetentlik, informatsion kompetentlik, kreativ kompetentlik, innovatsion kompetentlik, kommunikativ kompetentlik, shaxsiy kompetentlik, texnologik kompetentlik, ekstremal kompetentlik.

Bugungi kunda har bir mutaxassisdan kasbiy kompetentlikka ega bo'lish, uni izchil ravishda oshirib borish talab etilmoqda. "Kompetentlik" (ingl. "competence" – "qobiliyat") – faoliyatda nazariy bilimlardan samarali foydalanish, yuqori darajadagi kasbiy malaka, mahorat va iqtidorni namoyon eta olish hisoblanadi. "Kompetentlik" pedagogik kategoriya sifatida ta'lim sohasiga psixologik ilmiy izlanishlar natijasida kirib kelgan. Psixologik nuqtai nazardan kompetentlik "noan'anaviy vaziyatlar, kutilmagan (nostandart) holatlarda mutaxassisning o'zini qanday tutishi, muloqotga kirishishi, raqiblar bilan o'zaro munosabatlarda yangi yo'l tutishi, noaniq vazifalarni bajarishda, ziddiyatlarga to'la ma'lumotlardan foydalanishda, izchil rivojlanib boruvchi va murakkab jarayonlarda harakatlanish rejasiga egalik"ni anglatadi. Shundan kelib chiqqan holda kasbiy kompetentlik kategoriyasiga quyidagicha izoh keltirilgan. Kasbiy kompetentlik – mutaxassis tomonidan kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarning egallanishi va ularni amalda yuqori darajada qo'llay olinishini ko'zda tutadi. Kasbiy kompetentlik mutaxassis tomonidan alohida bilim,

malakalarning egallanishini emas, balki har bir mustaqil yo'nalish bo'yicha integrativ bilimlar va hatti-harakatlarning o'zlashtirilishini nazarda tutadi. Shuningdek, "kompetensiya" mutaxassislik bilimlarini doimo boyitib borishni, yangi axborotlarni o'rganishni, muhim ijtimoiy talablarni anglay olishni, yangi ma'lumotlarni izlab topish, ularni qayta ishlash va o'z faoliyatida qo'llay bilishni taqozo etadi. Kasbiy kompetentlik quyidagi holatlarda yaqqol namoyon bo'ladi: murakkab jarayonlarda; noaniq vazifalarni bajarishda; bir-biriga zid ma'lumotlardan foydalanishda; kutilmagan vaziyatlarda harakat rejasiga ega bo'lishda. Kasbiy kompetensiyaga ega mutaxassis: o'z bilimlarini izchil boyitib boradi; yangi axborotlarni o'zlashtiradi; davr talablarini chuqur anglaydi; yangi bilimlarni izlab topadi ularni qayta ishlaydi va o'z amaliy faoliyatida samarali qo'llaydi.

Kasbiy kompetentlik negizida quyidagi sifatlar aks etadi:

1. **Ijtimoiy kompetentlik** – ijtimoiy munosabatlarda faollik ko'rsatish ko'nikma, malakalariga egalik, kasbiy faoliyatda sub'ektlar bilan muloqotga kirisha olish.

2. **Maxsus kompetentlik** – kasbiy-pedagogik faoliyatni tashkil etishga tayyorlanish, kasbiy-pedagogik vazifalarni oqilona hal qilish, faoliyati natijalarini real baholash. Ushbu kompetentlik negizida psixologik, metodik, informatsion, kreativ, innovatsion va kommunikativ kompetentlik ko'zga tashlanadi. Ular o'zida quyidagi mazmuni ifodalaydi:

a) **psixologik kompetentlik** – pedagogik jarayonda sog'lom psixologik muhitni yarata olish, talabalar va ta'lim jarayonining boshqa ishtirokchilari bilan ijobiy muloqotni tashkil etish, turli salbiy psixologik ziddiyatlarni o'z vaqtida anglay olish va bartaraf eta olish;

b) **metodik kompetentlik** – pedagogik jarayonni metodik jihatdan oqilona tashkil etish, ta'lim yoki tarbiyaviy faoliyat shakllarini to'g'ri belgilash, metod va vositalarni maqsadga muvofiq tanlay olish, metodlarni samarali qo'llay olish, vositalarni muvaffaqiyatli qo'llash;

c) **informatsion kompetentlik** – axborot muhitida zarur, muhim, kerakli, foydali ma'lumotlarni izlash, yig'ish, saralash, qayta ishlash va ulardan maqsadli, o'rinli,

samarali foydalanish;

d) kreativ kompetentlik – pedagogik faoliyatga nisbatan tanqidiy va ijodiy yondashish, o'zining ijodkorlik malakalariga egaligini namoyish eta olish;

e) innovatsion kompetentlik – pedagogik jarayonni takomillashtirish, ta'lim sifatini yaxshilash, tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishga doir yangi g'oyalarni ilgari surish, ularni amaliyotga muvaffaqiyatli tatbiq etish;

f) kommunikativ kompetentlik – ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilari, jumladan, talabalar bilan samimiy muloqotda bo'lish, ularni tinglay bilish, ularga ijobiy ta'sir ko'rsata olish.

g) Shaxsiy kompetentlik – izchil ravishda kasbiy o'sishga erishish, malaka darajasini oshirib borish, kasbiy faoliyatda o'z ichki imkoniyatlarini namoyon qilish.

h) Texnologik kompetentlik – kasbiy-pedagogik ilg'or texnologiyalarni o'zlashtirish, zamonaviy vosita, texnika va texnologiyalardan foydalana olish.

i) Ektremal kompetentlik – favqulotda vaziyatlar (tabiiy ofatlar, texnologik jarayon ishdan chiqqan)da, pedagogik nizolar yuzaga kelganda oqilona qaror qabul qilish, to'g'ri harakatlanish malakasiga egalik.

Bir qator tadqiqotlarda bevosita pedagogga xos kasbiy kompetentlik va uning o'ziga xos jihatlari o'rganilgan. Ana shunday tadqiqotlar sirasiga A.K.Markova va B.Nazarovalar tomonidan olib borilgan izlanishlarni kiritish mumkin. A.K.Markova tomonidan olib borilgan tadqiqotlarida pedagogning kasbiy kompetentligi quyidagi tarkibiy asoslardan iborat ekanligi bayon qilingan: Maxsus yoki kasbiy kompetentlik (kasbiy faoliyatni yuqori darajada tashkil etish); Ijtimoiy kompetentlik (qo'shimcha faoliyatni hamkorlikda tashkil etish); Shaxsiy kompetentlik (o'z-o'zini rivojlantirish, o'z-o'zini namoyon etish); Individual kompetentlik (o'z-o'zini boshqarish, kasbiy rivojlanish va yangiliklar yaratish). Ta'lim amaliyotida kompetentlik yondoshuvini amalga oshirish ushbu jarayonning barcha jihatlari chuqur va har tomonlama ilmiy o'rganishni talab etadi. Shu bilan birga, ta'kidlash kerakki, kompetentlikni pedagogik fenomen sifatida talqin qilish qiyin, chunki, kompetentlik kategoriyasi pedagogikaga boshqa fanlardan

kiritilgan bo'lib, u fanlarda yetarli darajada chuqur anglab yetilgan va o'zining mustahkam o'rniga ega. Yangi ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarning natijasi sifatida pedagogika fanining tushunchalari tarkibiga nisbatan yaqinda kirib kelgan va hozircha pedagogik, xususan didaktik tushunchalar tizimiga to'laqonli tarzda tegishli. Shu bilan birga, ta'limda kompetentlikka yo'naltirilgan yondoshuvlarning dolzarbligi tufayli "kompetentlik", "kompetensiya", "tayanch kompetensiyalar" atamalari ta'limning yangi sifatlariga doir masalalarni muhokama etishda tobora ko'proq ishlatilmoqda va borgan sari keng tarqalib bormoqda. Pedagogik hamjamiyatda kompetentlik va kompetensiyalar, ulardan qaysi birlari tayanch (universal) hisoblanishi, ularni shakllantirish va baholash usullari qanday ekanligi tushunib yetish jarayoni jadal bormoqda, ushbu tushunchalarni aniqlashtirish bo'yicha qizg'in munozaralar davom etmoqda. Shu sababli bugungi kunda ushbu tushunchalarning juda ko'plab ta'riflari va talqinlari mavjud.

Kompetentlik – bu faqatgina o'zlashtirilgan bilimlar va tajribalarning mavjudligi hamda salmoqli hajmi bo'libgina qolmay, balki, ularni kerak vaqtda ishga sola bilish va o'zining xizmat vazifalarini bajarish jarayonida ulardan foydalana olish demakdir.

Bu ma'noda kompetentlik insonning, shaxsning, kasb egasining tavsifi hisoblanadi, shu bilan birga, u shaxsning shaxsiy imkoniyatlarining yig'indisi, uning o'z kasbiy bilimlari va tajribalarini amaliy faoliyatida samarali ravishda qo'llay olish qobiliyati hisoblanadi.

1) Integrativ kompetentlik – bilim va ko'nikmalarni yig'ishga va tashqi muhitning tez o'zgarib turadigan sharoitlarida ulardan foydalana bilishga qodirligi.

2) Ijtimoiy-psixologik kompetentlik – zehnidrok, odamlarning xulqatvorini tushunish bo'yicha bilimlar va ko'nikmalar, ularning faoliyati motivatsiyasi, kirishuvchanlik va muloqat madaniyatining yuqori darajaliligi.

3) Boshqaruv faoliyatining muayyan sohalari – qarorlar qabul qilish, axborot yig'ish, odamlar bilan ishlash metodlari va hokazolar bo'yicha kompetentligi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Muslimov N.A va boshqalar. Pedagogik kompetentlik va kreativ asoslari. O'quv-metodik qo'llanma. – T.: “Sano-standart”, 2015. – 120 b.
2. Imamova Shafolat Mahmudovna. A SIMULATION TRAINER'S EDUCATIONAL COMPETENCE IN THE PROCESS OF FORMING STUDENTS' PROFESSIONAL COMPETENCE// INTERNATIONAL JOURNAL ON INTEGRATED EDUCATION Volume 6, Issue 9, Sep- 2023 P.75-77.
3. Imomova Shafolat Mahmudovna. MATEMATIK TIZIMLARDA TALABALARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI IMITATION-TRENAJYOR ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHARTLARI // Ilm-fan va texnologiyalar №2(1), 2023, C. 19-23.
4. Imomova Shafolat Mahmudovna. COMPUTER SIMULATORS IN SCIENCE// International Conference BRIDGE TO SCIENCE: RESEARCH WORKS September 10 - December 15, 2023. San Francisco, California, USA

MUNDARIJA

Maqola mavzusi	Sahifasi
НАМАНГАН ШАРОИТИДА НИДЕРЛАНДИЯДАН КЕЛТИРИЛГАН ЛОЛА (TULIPA L.) НАВЛАРИНИ ПАРВАРИШЛАШ	3-6
БУГУНГИ ГЕОСИЁСАТ ВА ЎЗБЕКИСТОН ЖАҲОН МОЛИЯВИЙ ИНҚИРОЗИ	7-11
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA INSON KAPITALIDAN SAMARALI FOYDALANISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBALAR	12-17
THE IMPORTANCE OF TRANSLATION	18-25
THE DIFFERENCES BETWEEN SCIENTIFIC AND TECHNICAL TRANSLATION	26-30
TRANSLATION OF IDIOMS , PROVERBS	31-34
ПРИНЦИПЫ И МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЕ ОБЩЕНИЮ НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ КАК ИНОСТРАННОМ	35-40
“SHAMOL ENERGIYASI TABIIY MANBAALARI” MAVZUSINI O'QITISHDA LOYIHALASH METODINI QO'LLASH BO'YICHA METODIK TAVSIYALAR	41-46
INNOVATSIYA VA SANOATNING O'ZARO BOG'LIQLIGI	47-51
SOLIQ MA'MURCHILIGIDA ELEKTRON HUJJAT AYLANISH TIZIMINING JORIY QILINISHI ZARURLIGI VA UNING AHAMIYATI.	52-55
SOLIQ HISOBOTLARINING AVTOMATLASHTIRILISHI SOLIQ MA'MURCHILIGIDA SOLIQLARNING YIG'LUVCHANLIGINI OSHIRIVCHI ASOSIY OMIL.	56-59
METHODS OF DEVELOPING ORAL AND WRITTEN SPEECH OF STUDENTS IN ENGLISH LESSONS.	60-63
MODERN INTERACTIVE METHODS IN TEACHING ENGLISH.	64-68
INGLIZ TILI DARSLARIDA TOVUSHLARNI TO'G'RI TALAFFUZ QILISHNI O'RGATISH USULLARI.	69-73
INGLIZ TILI O'QITISHDA FOYDALANILADIGAN METODLAR	74- 79
THE ROLE OF MOTIVATION IN LANGUAGE TEACHING	80-84
BLOCKCHAIN TECHNOLOGY SECURITY	85-90
THE EMERGENCE OF WRITING IN ANCIENT GREECE	91-94
THE ROLE OF OUR GREAT ANCESTORS IN SCIENCE AND CULTURE	95-100
THE ROLE OF ROMAN LITERATURE IN THE HISTORY OF THE ANCIENT WORLD	101-110
KASBIY KOMPETENSIYALAR VA ULARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.	111-118
MILLIY MANFAAT TUSHUNCHASI GEOSIYOSIY TALQINDA.	119-123
MISR BRITANIYA MUSTAMLAKACHILIGI DAVRIDA.	124-130
UCHINCHI DUNYO MAMLAKATLARI – XALQARO MUNOSABATLAR TIZIMINING “SOVUQ URUSHI” DAVRIDA.	131-134
MISR DIPLOMATIYASIDA AL-AMARNA ARXIVINING O'RNI.	135-139
	140-143

**«Ta'limda raqamli texnologiyalarni tatbiq
etishning zamonaviy tendensiyalari
va rivojlanish omillari»**

*mavzusida o'tkazilgan respublika onlayn
ilmiy amaliy konferensiya*

SERTIFIKAT

Imomova Shafolat Mahmudovna.

**KASBIY KOMPETENSIYALAR VA ULARNING O'ZIGA XOS
XUSUSIYATLARI.
NOMLI TEZIS UCHUN TAQDIRLANADI**

ISBN 978-9943-6663-3-7

Rahbar: A.B.Vahobov

17.11.2023

Berilgan sana:

